

KRIGENS UDBRUD

32. Attentatet i Sarajevo den 28. juni 1914

Serbien, der siden 1389 havde været en del af Det tyrkiske Rige, blev i 1882 et selvstændigt kongerige. Efter de to Balkankrige (1912-13) måtte tyrkerne afstå resten af sine besiddelser i Europa undtagen Istanbul med opland. Serbien fik Kosovo og dele af Makedonien. Men ikke alle serbere var tilfredse, og der opstod en bevægelse, der ønskede at løsrive Bosnien-Hercegovina fra Østrig-Ungarn og forene området med Serbien for derved at skabe et syd-slavisk storrige. Det var også målet for den serbiske nationalistiske organisation "Den sorte Hånd", som stod bag snigmordet på den østrig-ungarske tronfølger Franz-Ferdinand og hans hustru Sofia Chotek. En af lederne af "Sorte Hånd" Borijove Jevtic, der blev arresteret umiddelbart efter attentatet, gav senere en beretning om begivenhederne. Uddrag fra en avisartikel på 10-årsdagen i "New York World," den 29. juni 1924.

Et lillebitte avisudklip sendt uden kommentarer fra en hemmelig gruppe terrorister i Zagreb, Kroatens hovedstad, til deres kammerater i Beograd (: hovedstaden i Serbien) var den flamme, der tændte krigens ild i verden i 1914. Det lille stykke papir nedbrød stolte, gamle imperier. Det gav liv til nye, frie nationer.

Det blev modtaget af en af medlemmerne i Beograd-gruppen.

Det lille udklip kundgjorde, at den

28. juni ville den østrigske ærkehertug Franz Ferdinand besøge Sarajevo, Bosniens hovedstad, for at lede militære manøvrer i nabobjergene.

Det nåede vores mødested, caféen Zeatna Moruna, en aften i slutningen af april, 1914. For at forstå, hvor intens en følelse det lille stykke papir fremkaldte, idet det gik fra hånd til hånd næsten i stilhed, og hvorledes det satte vore hjerter i brand, er det nødvendigt at forklare præcist, hvorfor Narodna Odbraba (: "Den sorte Hånd") eksisterede, hvilken slags mænd, der var medlem, og vigtigheden af den dato, 28. juni, hvor ærkehertugen vovede at gøre sin entre i Sarajevo.

Som enhver ved, var det gamle Østrig-Ungarske Rige bygget på erobringer og intriger, på handel og forræderier, som undertrykte mange folk, der hverken var østrigere eller ungare. Østrig-Ungarn pålagde dem tunge skatter, man omdirigerede frugten af deres hårde slid, så det fremmede herrestatens velstand. Man blandede sig i deres gamle frihed gennem mangfoldige love, der blev administreret med arrogance.

Flere år før krigen dannede vi, der levede i byer og landsbyer i Bosnien og Hercegovina, en lille gruppe på femogtredive mand i alt, Narodna Odbraba, et hemmeligt selskab, hvis mål var at arbejde for friheden fra Østrig og en union med Serbien. Politiets årvågenhed var så streng, at vi lagde vort hovedkvarter i Beograd, vort fædrelands hovedstad.

De mænd, der var terrorister i 1914, var af alle klasser. De fleste var studerende. Ungdommen er den rette tid at realisere handlingens filosofi. Der var

også lærere, handlende samt bønder, håndværkere og endda var der mænd af overklasserne, som var brændende patrioter. De var forskellige fra os i alt undtagen i deres had til undertrykkelsen.

Sådanne var de mænd, i hvis hænder det lillebitte stykke avistryk var blevet lagt af venner i Bosnien den aprilaften i Beograd. Ved et lille bord i en meget ydmyg café sad vi under det flakkende gaslys og læste det. Der medfulgte hverken råd eller formaning. Blot fire bogstaver og to tal var tilstrækkeligt til, at vi i enighed og uden diskussion traf vor beslutning angående, hvad vi skulle gøre ved det. Råd og formaning lå i den skæbnesvangre dato, 28. juni.

Hvor vovede Franz Ferdinand at gøre sin entre i Sarajevo den dag? Ikke blot var han undertrykkerens repræsentant, han var også selv en arrogant tyrant. Sådan et besøg var en nøje planlagt fornærmelse.

Den 28. juni er en dato, der står dybt indgraveret i enhver serbers hjerte, derfor har den dag sit eget navn. Den hedder vidovnan. Det er den dag, hvorpå det gamle serbiske kongedømme blev erobret af tyrkerne efter slaget på Kosovo-sletten i 1389. (...)

Da vi læste det udklip i Beograd, vidste vi, hvad vi ville gøre ved Frantz Ferdinand. Vi ville dræbe ham for at vise Østrig, at der endnu inden for deres grænser var levende modstand over for deres styre. Vi ville dræbe ham, for endnu en gang at sætte de revolutionæres kampånd i kog og bane vejen for en opstand.

Vores beslutning blev taget næsten øjeblikkeligt. Død over tyrannen!

Så kom opgaven med at arrangere

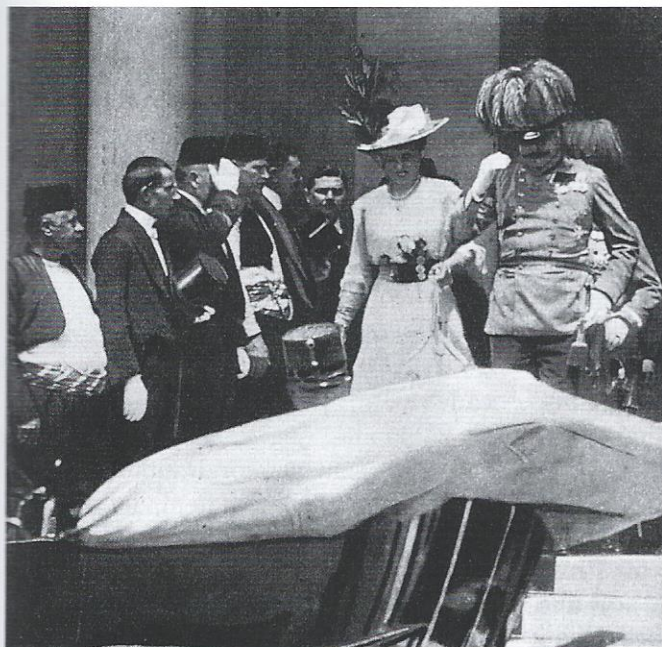
det. For at sikre hans død, blev toogtyve medlemmer udvalgt til at eksekvere dommen. I første omgang ville vi udvælge dem ved lodtrækning. Men her brød Gavril Princip ind. (...) Fra det øjeblik vi aftalte Ferdinands død, påtog han sig lederskabets aktive rolle i planlægningen. Efter hans råd overlod vi jobbet til de medlemmer af gruppen, som befandt sig i og omkring Sarajevo. De skulle være under ledelse af Princip og Gabrinovic, en typograf ved en serbisk avis, der begge var i stand til alt for sagens skyld.

Så kom opgaven med at skaffe våben. Til stede var major Tankosic, lederen af en gruppe af serbiske commit-tachi, en af de grupper af nationalistiske banditter, som lever af landets fjender, som hænger i Makedonien og på anden fremmed jord. Han sørgede for, at vi ville få de håndgranater og Brown-ing-automatpistoler, vi ville få brug for. (...)

Den skæbnesvangre morgen gryede. To timer før Frantz Ferdinand ankom, stod alle toogtyve sammensvorne på deres anviste positioner, bevæbnede og parate. De var blevet fordelt med femhundrede meters mellemrum langs hele ruten, som ærkehertugen ville blive nødt til at køre fra banegården til rådhuset.

Da Frantz Ferdinand og hans følge kørte fra banegården, fik de lov at passere de to første sammensvorne. Automobilene kørte for hurtigt til, at et rent skud ville være muligt, og i folkemassen stod mange serbere, så en granat ville have slået mange uskyldige ihjel.

Da bilen passerede Gabrinovic, typografen, kastede han en granat. Den ramte siden af bilen, men Franz Ferdi-

Ærkehertugen og hans hustru stiger til vogns umiddelbart før mordet. Pågribelsen af Gavrilo Princip umiddelbart efter mordet.

nand blev sig situationen bevidst og kastede sig tilbage i sædet, usåret. Flere officerer, der red i hans følge, blev såret.

Bilerne satte farten op til rådhuset, og resten af de sammensvorne forhindrede dem ikke deri. Efter modtagelsen på rådhuset appellerede general Potiorek, den østrigske øverstbefalende, til Franz Ferdinand om at forlade byen, da den sydende af oprør. Ærkehertugen blev overtalte til at tage den korteste rute ud af byen og at tage af sted snarligt.

Vejen til øvelsesområdet var V-formet og slog et skarpt sving over Nilgacka-floden. Franz Ferdinands bil kunne køre hurtigt nok, til den kom til dette punkt, men her var den tvunget til at sætte farten ned før svinget. Her havde Princip taget plads.

Idet bilen kom op på hans side, stod

Princip frem fra kurven, trak pistolen fra sin frakke og affyrede to skud. Det første ramte ærkehertugens hustru, ærkehertuginde Sofia, i maven. Hun ventede sig. Hun døde øjeblikkeligt.

Den anden kugle ramte ærkehertugen nær hjertet.

Han ytrede kun et enkelt ord: "Sofia" – henvendt til hans trufne hustru. Derpå faldt hans hoved tilbage, og han kollapsede. Han døde næsten øjeblikkeligt.

Officererne greb Princip. De slog ham over hovedet med den flade side af deres sværd. De slog ham ned, de sparkede ham, de skrabede huden af hans hals med æggen af deres sværd, torterede ham, afholdt sig kun lige fra at dræbe ham.

Næste dag lagde de hans fødder i

lænker, som han bar til sin død. (...)

Hans straf blev tyve års fængsel med hårdt arbejde, eftersom dødsdommen ikke kunne anvendes, idet han endnu var umyndig.

Da han blev vækket midt om natten for at få at vide, at han skulle flyttes til et andet fængsel, fremsatte Princip denne appel til fængselsinspektøren:

”Der er intet behov for at føre mig til et andet fængsel. Mit liv ebber allerede ud. Jeg foreslår, at De nagler mig til et kors og brænder mig levende. Min brændende krop vil være en fakkel, der kan oplyse mit folks vej til frihed.”

Princip blev indsat i statsfængslet Theresienstadt i nærheden af Prag, hvor man den dag i dag kan se hans celle. Han døde af knogle-tuberkulose i 1918 på et hospital i nærheden af fængslet.